

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู สามารถสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ วิธิตำเนินการวิจัย สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างและบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู
2. เพื่อศึกษาความรู้และทัศนคติของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของสื่อมวลชนต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู
4. เพื่อศึกษาภูมิหลังของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูกับการบริหารงานประชาสัมพันธ์

วิธิตำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากประชากรที่ศึกษา และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประชากรของการศึกษามี 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู กลุ่มที่ 2 คือ สื่อมวลชนที่เป็นบรรณาธิการข่าวหรือหัวหน้าข่าวการศึกษาของหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล มี 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถาม สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู เพื่อศึกษาโครงสร้างและบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ โดยแบ่งข้อคำถามเป็น 4 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล โครงสร้างและบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ของหน่วยงาน ความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ทัศนคติต่อการประชาสัมพันธ์ รวม 45 ข้อ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ สำหรับเก็บข้อมูลจากสื่อมวลชนเพื่อศึกษาทัศนคติต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู โดยแบ่งข้อคำถามเป็น 3 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล การพิจารณาคัดเลือกข่าวของสื่อมวลชน ทัศนคติต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู รวม 30 ข้อ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการส่งแบบสอบถามให้ผู้บริหารในกรมการฝึกหัดครูตอบและเก็บเอง ส่วนผู้บริหารในวิทยาลัยครูใช้การส่งและตอบกลับทางไปรษณีย์ และสำหรับสื่อมวลชน ผู้วิจัยทำการนัดหมายและสัมภาษณ์ด้วยตนเองทั้งหมด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 โครงสร้างและบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู ซึ่งแยกออกเป็นในส่วนของฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรมการฝึกหัดครู และในส่วนของฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู มีดังนี้

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรมการฝึกหัดครู ลักษณะงานประชาสัมพันธ์จะเป็นงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง แต่บางครั้งอาจมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เฉพาะกิจเฉพาะคราวโดยมีนโยบายการประชาสัมพันธ์เป็นแนวปฏิบัติ แต่ไม่มีการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร นโยบายการประชาสัมพันธ์จะถูกกำหนดโดยผู้บริหารระดับกรม ลักษณะการแบ่งส่วนงาน ฝ่ายประชาสัมพันธ์มีการแบ่งงานออกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน และมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความชำนาญของบุคลากรในฝ่าย จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานมี 7 คน และฝ่ายประชาสัมพันธ์จะมีส่วนร่วมกับผู้

บริหารในการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรในฝ่าย สำหรับความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ของบุคลากรนั้น ได้รับความรู้จากการศึกษาจากสถาบันการศึกษาโดยตรง และจากการฝึกอบรมทางด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนหน้าที่งานประชาสัมพันธ์มีหลายด้าน ได้แก่ วางแผนการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ ผลិតสื่อประชาสัมพันธ์ จัดทำข่าวแจก จัดแถลงข่าว จัดนิทรรศการ จัดทำโครงการสื่อมวลชนสัมพันธ์ ติดตามข่าวของหน่วยงานจากสื่อมวลชน จัดรายการวิทยุ เขียนบทความเผยแพร่

ฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู ลักษณะงานประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในลักษณะเป็นงานต่อเนื่อง ฝ่ายประชาสัมพันธ์ทุกแห่งจะมีนโยบายการประชาสัมพันธ์กำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติ แต่ส่วนใหญ่ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้กำหนดนโยบายนั้นในวิทยาลัยครูบางแห่งฝ่ายประชาสัมพันธ์กำหนดเอง บางแห่งอธิการวิทยาลัยครูเป็นผู้กำหนดและบางแห่งฝ่ายประชาสัมพันธ์ร่วมกำหนดกับผู้บริหารวิทยาลัยครูและสำหรับบทบาทของผู้บริหารระดับวิทยาลัยครูต่องานประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ พิจารณาบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ส่วนลักษณะการแบ่งส่วนงานในฝ่ายประชาสัมพันธ์จะแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่มีการแบ่งงานออกเป็นสัดส่วนชัดเจน บางแห่งมีการแบ่งส่วนงานแต่ไม่ยึดถือจริงจัง บางแห่งไม่มีการแบ่งแต่ทำงานร่วมกัน ส่วนลักษณะการทำงานส่วนใหญ่จะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความชำนาญ จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานในฝ่ายประชาสัมพันธ์ของวิทยาลัยครู ส่วนใหญ่มีจำนวนระหว่าง 4-6 คน ผู้กำหนดคุณสมบัติของบุคลากรในฝ่าย ส่วนใหญ่แล้วฝ่ายประชาสัมพันธ์จะกำหนดเอง แต่มีบางแห่งที่ผู้บริหารระดับวิทยาลัยครูเป็นผู้กำหนด สำหรับความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ของบุคลากรนั้น ส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากประสบการณ์การทำงานด้วยตนเอง จากการฝึกอบรมด้านการประชาสัมพันธ์มีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับความรู้จากสถาบันการศึกษาโดยตรง ส่วนหน้าที่ของงานประชาสัมพันธ์มีหลายด้าน แต่ที่ส่วนใหญ่ทำเหมือนกัน คือ การจัดทำข่าวแจกแก่สื่อมวลชน ติดตามข่าวของหน่วยงานจากสื่อมวลชน ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ จัดแถลงข่าวแก่สื่อมวลชน

ตอนที่ 2 ลักษณะทางประชากรของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู

จากประชากรที่ศึกษาคือผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูจำนวน 113 คน ปรากฏว่าเป็นชายมากกว่าหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยผู้บริหารดังกล่าวมีตำแหน่งรองอธิบดี ผู้อำนวยการกองหรือหัวหน้าหน่วยงานระดับกอง อธิการวิทยาลัยครู รองอธิการวิทยาลัยครู และหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์

ความรู้และประสบการณ์ทางด้านประชากรสัมพันธ์ของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู ส่วนใหญ่ได้จากประสบการณ์การทำงานด้วยตนเอง รองลงมาคือการศึกษา ค้นคว้าจากตำรา การฝึกอบรมทางด้านประชากรสัมพันธ์ ส่วนที่ได้รับจากการศึกษาจากสถาบันการศึกษาโดยตรงมีเพียงส่วนน้อย

ตอนที่ 3 ความรู้ของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และความรู้ที่ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูส่วนใหญ่รู้คือ ความรู้ว่าการประชาสัมพันธ์เป็นงานด้านการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างหน่วยงานกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง รองลงมาคือมีความรู้ว่า วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ไม่ใช่อำนาจหรือการข่มขู่ให้ประชาชนคล้อยตามความคิดเห็นของผู้บริหารองค์การ ข่าวสารประชาสัมพันธ์หมายถึงข่าวที่เป็นเนื้อหาสาระ รูปภาพและสัญลักษณ์ต่างๆ ตามลำดับ ส่วนความรู้ที่ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูรู้น้อยที่สุด คือ ความรู้ว่าการปฏิบัติงานบริหารงานประชาสัมพันธ์ขององค์การเป็นของผู้บริหารทุกระดับ

ตอนที่ 4 ทักษะของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูต่อการประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูส่วนใหญ่มีทัศนคติที่สอดคล้องกันในเชิงบวกต่อการประชาสัมพันธ์และประเด็นที่มีทัศนคติในเชิงบวกมากที่สุดคือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องเป็นผู้เฝ้าข่าวข่าวสารให้ทันเหตุการณ์ รองลงมาคือบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องสื่อ หน่วยงานประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ให้คำแนะนำด้านการประชาสัมพันธ์แก่ฝ่ายบริหาร หน่วยงานประชาสัมพันธ์ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการประชาสัมพันธ์ขององค์การและการประชาสัมพันธ์เป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร

ทัศนคติที่สอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ในเชิงลบคือ ประเด็นที่ว่า
หน่วยงานประชาสัมพันธ์ควรจัดทำข่าวแจกแก่สื่อมวลชนตามที่จำเป็นเป็นครั้งคราว

ทัศนคติที่ไม่สอดคล้องกันคือแสดงทัศนคติทั้งเห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่
เห็นด้วย ในจำนวนที่ไม่แตกต่างกันนัก ในประเด็นว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์
จำเป็นต้องมีหน้าตาดี และอุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์มาจากผู้
บริหารองค์การ

ตอนที่ 5 ลักษณะทางประชากรของสื่อมวลชน

จากประชากรที่ศึกษาคือสื่อมวลชน จำนวน 10 คน ปรากฏว่าส่วนใหญ่
เป็นชายมีอายุต่ำกว่า 30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ตำแหน่งงานคือหัวหน้าข่าว
การศึกษา และมีประสบการณ์การทำงานอยู่ในระหว่าง 5-10 ปี ส่วนความรู้และ
ประสบการณ์ด้านการรายงานข่าวของสื่อมวลชนกลุ่มนี้ ปรากฏว่าส่วนใหญ่ได้รับความ
รู้และประสบการณ์จากการทำงานด้วยตนเอง รองลงมาคือจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ
ชาวด้านการหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาค้นคว้าจากตำรา ส่วนการศึกษาจากสถาบัน
การศึกษาโดยตรงมีเป็นส่วนน้อย

ตอนที่ 6 ทัศนคติของสื่อมวลชนต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู

สื่อมวลชนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่สอดคล้องกันในเชิงบวกต่อการประชาสัมพันธ์
ของกรมการฝึกหัดครู และประเด็นที่มีทัศนคติเชิงบวกมากที่สุด คือ หน่วยงาน
ประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสื่อมวลชน รองลงมาคือ บุคลากรที่
ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องสื่อ ข่าวแจกของกรมการฝึกหัดครู
มักถูกต้องตามหลักการเขียนข่าว และหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู
สามารถส่งข่าวแจกให้แก่หนังสือพิมพ์อย่างสม่ำเสมอ

ทัศนคติที่สอดคล้องกันในเชิงลบ คือ ทัศนคติว่า หน่วยงานประชาสัมพันธ์
ของกรมการฝึกหัดครูควรมีการติดต่อสัมพันธ์กับสื่อมวลชนมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และ
กรมการฝึกหัดครูควรปรับบทบาทงานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่

ทัศนคติที่ไม่สอดคล้องกัน คือ แสดงทัศนคติทั้งเห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่
เห็นด้วย ในจำนวนที่ไม่แตกต่างกันนัก ในประเด็นที่ว่าผ่านมารกรมการฝึกหัดครู
สามารถประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนทราบถึงบทบาทหน้าที่ได้อย่างกว้างขวางและ

หน่วยงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูมักส่งข่าวแจกในเวลาที่กระชั้นชิดเกินไป

นอกจากนี้ จากการให้สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นโดยสรุป ปรากฏว่ามีทั้งความเห็นเชิงบวก ความเห็นเชิงลบ และความเห็นเชิงเสนอแนะ ซึ่งสรุปได้ว่า
ความเห็นเชิงบวก เป็นความเห็นที่มีต่อเนื้อหาข่าวประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูว่าอยู่ในขั้นดี และปัจจุบันมีการส่งข่าวถึงหนังสือพิมพ์มากขึ้นกว่าเดิม

ความเห็นเชิงลบ เป็นความเห็นที่มีต่อเนื้อหาข่าวประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูว่าไม่น่าสนใจ มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมทั่วไป ขาดแนวคิดหรือนโยบายที่น่าสนใจ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างข่าวประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป

ความเห็นเชิงเสนอแนะ เป็นความเห็นในเรื่องการเขียนข่าวประชาสัมพันธ์ ควรเขียนให้เข้าใจความเพื่อสะดวกกับการนำลงพิมพ์ ในแง่ของผู้บริหารต้องมีความเข้าใจบทบาทงานประชาสัมพันธ์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ กรมการฝึกหัดครูควรเป็นศูนย์ข้อมูลของวิทยาลัยครู ตลอดจนควรปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ให้มีนโยบายที่ชัดเจน มีความพร้อมด้านบุคลากรและเครื่องมือ และเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นแล้วกรมการฝึกหัดครูควรมีการปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ตอนที่ 7 ภูมิหลังของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูกับการบริหารงานประชาสัมพันธ์

จากการศึกษาภูมิหลังของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูกับการบริหารงานประชาสัมพันธ์ สรุปได้ดังนี้

ผู้บริหารที่เป็นเพศชาย บทบาทส่วนใหญ่ คือ การกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนผู้บริหารที่เป็นเพศหญิง บทบาทส่วนใหญ่ คือ การกำหนดหน้าทำงานประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีบทบาทในการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในฝ่ายประชาสัมพันธ์ และกำหนดบทบาทหน้าทำงานประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีอายุ 30-40 ปี บทบาทส่วนใหญ่ คือ การกำหนดบทบาทหน้าทำงานประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีอายุ 41-50 ปี บทบาทส่วนใหญ่ คือ การกำหนด

บทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ เช่นกัน ส่วนผู้บริหารที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี บทบาทส่วนใหญ่ที่ทำ คือ กำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี บทบาทส่วนใหญ่ คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ส่วนผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี บทบาทส่วนใหญ่ คือ การกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารที่มีตำแหน่งรองอธิบดี มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีตำแหน่งผู้อำนวยการกอง หรือหัวหน้าหน่วยงานระดับกอง มีบทบาทในการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีตำแหน่งอธิการวิทยาลัยครู บทบาทส่วนใหญ่ คือ การกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีตำแหน่งรองอธิการวิทยาลัยครู มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนผู้บริหารที่มีตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีบทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารระดับสูง มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ แก่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรม ผู้บริหารระดับกลาง บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ของวิทยาลัยครู ส่วนผู้บริหารระดับต้น บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารที่มีความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนผู้บริหารที่มีความรู้ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีบทบาทในการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์

สำหรับทัศนคติของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู ผู้บริหารมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการประชาสัมพันธ์ บทบาทในการบริหารงานประชาสัมพันธ์คือ การกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ พิจารณาบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ กำหนดคุณสมบัติบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ และกำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

โครงสร้างและบทบาทหน้าทำงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู

จากผลการศึกษาโครงสร้างและบทบาทหน้าทำงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู ซึ่งแยกเป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรมการฝึกหัดครู และฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรมการฝึกหัดครู มีลักษณะงานประชาสัมพันธ์ที่จัดเป็นงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง และอาจมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์บางอย่างที่ทำการเฉพาะกิจ มีการแบ่งงานออกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน ได้แก่ งานประชาสัมพันธ์ และงานนิทรรศการและผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ การทำงานในฝ่ายมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความชำนาญของบุคลากร ซึ่งลักษณะดังนี้เป็นลักษณะการจัดโครงสร้างโดยทั่วไปของหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐที่อยู่ในสังกัดกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ โดยอาจอยู่ในรูปของแผนกหรือฝ่าย และมีสายการบังคับบัญชาที่กำหนดไว้ชัดเจน (สุพิน ปัญญาภัก, 2530)

ฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู มีลักษณะงานแตกต่างกันไปในวิทยาลัยครูแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จัดเป็นงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง มีบางแห่งทำเป็นงานชั่วคราวหรือเฉพาะโครงการ ด้านการแบ่งงาน ส่วนใหญ่มีการแบ่งงานออกเป็นสัดส่วน และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความชำนาญ บางแห่งแบ่งงานออกเป็นสัดส่วน แต่ไม่มียึดถือจริงจัง ที่เป็นเช่นนี้น่าจะมาจากการที่การแบ่งส่วนราชการภายในของวิทยาลัยครูเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดไว้เพียงว่าฝ่ายประชาสัมพันธ์เป็นฝ่ายในสำนักงานอธิการ ไม่ได้มีการกำหนดงานย่อยและความรับผิดชอบของฝ่ายประชาสัมพันธ์ไว้ จึงขึ้นอยู่กับวิทยาลัยครูแต่ละแห่ง จะพิจารณาจัดส่วนงานออกตามความจำเป็น

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรม และฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู ต่างก็มีนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์เป็นแนวปฏิบัติงาน แต่นโยบายดังกล่าวไม่มีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้กำหนดนโยบายแก่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรมคือ ผู้บริหารระดับกรม ส่วนของวิทยาลัยครู ผู้กำหนดนโยบายคือ อธิการวิทยาลัยครู หรือฝ่ายประชาสัมพันธ์เอง ที่เป็นเช่นนี้คาดว่า เนื่องมาจากผู้บริหารเห็นว่าไม่มี

ความจำเป็นต้องกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานประชาสัมพันธ์ มีความรู้ ความเข้าใจ ในแนวคิดและปรัชญาของการประชาสัมพันธ์ดีพอและชัดเจนพอที่จะดำเนินงานประชาสัมพันธ์ไปในทิศทางที่ถูกต้องได้ ซึ่งหากพิจารณาในประเด็นความรู้ ความเข้าใจ ด้านประชาสัมพันธ์ จากการศึกษา ก็จะพบว่า ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ในระดับมาก และเมื่อคู่ถึงความรู้ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์แล้วก็พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องนี้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม Canfield และ Moore (1973) ได้กล่าวถึงเรื่องบทบาทของผู้บริหารกับนโยบายไว้อย่างน่าสนใจว่า การประชาสัมพันธ์เป็นการแสดงถึงการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร เกี่ยวกับนโยบายที่ครอบคลุมหน้าที่งานต่างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติงาน ให้บรรลุจุดมุ่งหมายและการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย จะต้องกำหนดไว้ในลักษณะที่สามารถปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการที่กรมการฝึกหัดครูไม่มีการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ย่อมยากที่จะแน่ใจได้ว่าผู้ปฏิบัติงานทุกคนรับรู้ นโยบายตรงกัน และสามารถปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกันให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้

บุคลากรในฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรม ได้รับความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์จากการศึกษาจากสถาบันการศึกษาโดยตรง และจากการฝึกอบรมทางด้านประชาสัมพันธ์ ส่วนการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรฝ่ายประชาสัมพันธ์ทำร่วมกับผู้บริหารระดับกรม ในส่วนนี้มีความแตกต่างกับฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู ที่ส่วนใหญ่มีบุคลากรอยู่ระหว่าง 4-6 คน บุคลากรส่วนใหญ่ได้รับรู้ความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์จากประสบการณ์การทำงานด้วยตนเอง จากการฝึกอบรม และจากการศึกษาค้นคว้าจากตำรา มีเพียงส่วนน้อยที่ศึกษาจากสถาบันการศึกษาโดยตรง ความแตกต่างกันเช่นนี้ น่าจะมาจากการที่บุคลากรในฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรม มีฐานะเป็นข้าราชการพลเรือน ซึ่งมีการกำหนดตำแหน่งและคุณสมบัติตามแผนอัตรากำลังของกรม ซึ่งกำหนดรับบุคคลที่จบการศึกษาทางด้านการศึกษาโดยตรง เป็นส่วนใหญ่ และสามารถเพิ่มจำนวนบุคลากรได้หากปริมาณงานในฝ่ายเพิ่มขึ้น ในขณะที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครูจะไม่มีข้าราชการพลเรือนปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ เพราะวิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษา บุคลากรหลัก คือ ข้าราชการครูทำหน้าที่เป็นผู้สอน อันเป็นหน้าที่หลัก ผู้ปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์จึงเป็นอาจารย์

ผู้สอนจากภาควิชาต่างๆ ที่สมัครใจและเสียสละเวลามาทำ จึงทำให้จำนวนบุคลากรมีน้อย และแม้ปริมาณงานหรือกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น ก็เป็นการยากที่จะได้ผู้มาช่วยงานเพิ่มขึ้น

บทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ทั้งในระดับกรมและระดับวิทยาลัยครู ส่วนใหญ่ทำหน้าที่เหมือนกัน ได้แก่ จัดทำข่าวแจกแก่สื่อมวลชน ติดตามข่าวของหน่วยงานจากสื่อมวลชน ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ จัดแถลงข่าว ส่วนหน้าที่ที่แตกต่างกันคือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู ทำหน้าที่ให้คำแนะนำด้านการประชาสัมพันธ์แก่ฝ่ายบริหาร และทำโครงการชุมชนสัมพันธ์ แต่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรมไม่ได้ทำหน้าที่ในด้านนี้ ความแตกต่างกันในบทบาทหน้าที่บางด้านดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า ภารกิจของกรมการฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูต่างกัน กล่าวคือ กรมการฝึกหัดครูทำหน้าที่บริหารวิทยาลัยครู ส่งเสริม และประสานงานให้การดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ของวิทยาลัยครูเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งภารกิจของวิทยาลัยครู 36 แห่งที่กระจายกันอยู่ทั่วประเทศนั้น เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู ซึ่งกำหนดให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัย ที่มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวិชาการในสาขาต่างๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และให้บริการทางวิชาการแก่สังคม จากภารกิจดังกล่าว จะเห็นได้ว่า วิทยาลัยครูนั้นเป็นสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น จำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีใกล้ชิดกับชุมชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างการยอมรับและความศรัทธาให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือจากประชาชน วิทยาลัยครูจึงจำเป็นต้องจัดทำโครงการชุมชนสัมพันธ์เพื่อผลดังกล่าว ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายตามภารกิจหน้าที่ของวิทยาลัย ในขณะที่หน่วยงานบริหารระดับกรมมิได้ทำหน้าที่เช่นวิทยาลัยครู

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากงานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ต้องทำอย่างมีแบบแผนและอย่างต่อเนื่อง วิทยาลัยครูจึงควรมีการแบ่งงานประชาสัมพันธ์ให้เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความชำนาญ เพื่อให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และยังช่วยให้สะดวกต่อการพิจารณาจัดหาบุคลากรที่เหมาะสมมาปฏิบัติงาน

โดยที่การแบ่งส่วนงานอาจมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือหน้าที่งาน
ประชาสัมพันธ์ของวิทยาลัยครูแต่ละแห่ง

2. ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับงานประชาสัมพันธ์ ควรกำหนดนโยบายการ
ประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติงานไปใน
ทิศทางที่เหมาะสม และสนองต่อนโยบายที่กำหนดไว้ กับทั้งควรจะได้พิจารณากำหนด
นโยบายระดับกรมเป็นนโยบายหลัก และมีนโยบายระดับวิทยาลัยครูที่สอดคล้องกัน
เพื่อให้งานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูในภาพรวมมีเอกภาพ

3. เมื่องานประชาสัมพันธ์พบอุปสรรคในด้านการขาดแคลนบุคลากร ผู้
บริหาร โดยเฉพาะในวิทยาลัยครูต้องพยายามจัดสรรทรัพยากรด้านอื่นๆ ทดแทน
เช่น งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนการประสานงานและอำนวยความสะดวกให้
งานประชาสัมพันธ์ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมมาจาก
การที่ผู้บริหารมองเห็นความสำคัญของงานประชาสัมพันธ์ด้วย

4. ผู้บริหารควรกำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน และ
ครอบคลุมกิจกรรมทางด้านการประชาสัมพันธ์ที่จะเอื้ออำนวยให้ภารกิจของกรมการ
ฝึกหัดครู และวิทยาลัยครูดำเนินไปสู่เป้าหมาย

ความรู้ของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

ในด้านความรู้ของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์
พบว่า ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับมาก ซึ่งแสดงว่าผู้
บริหารมีความรู้ ความเข้าใจถึงปรัชญา แนวความคิด ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของงาน
ประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้ พบว่าจากข้อมูลที่ศึกษา แม้ผู้บริหารเหล่านี้
ส่วนใหญ่จะมิได้จบการศึกษาทางด้านการประชาสัมพันธ์จากสถาบันการศึกษาโดยตรง
ก็ตาม แต่ก็ได้รับความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ จากประสบการณ์การทำงาน
ด้วยตนเอง จากการศึกษาค้นคว้าจากตำรา จากการศึกษาอบรมทางด้านประชาสัมพันธ์
เป็นส่วนมากย่อมแสดงว่าผู้บริหารเห็นความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ว่ามีบทบาท
ต่อองค์การทั้งภาครัฐ และเอกชน จึงได้เฝ้าหาความรู้ด้านนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือใน
การบริหารองค์การไปสู่เป้าหมาย ดังงานวิจัยของปรมะ สตะเวทิน (2524) ที่สรุป
ไว้ว่า หากผู้บริหารไม่เข้าใจแนวคิดงานประชาสัมพันธ์หรือไม่ตระหนักถึงความสำคัญ

ที่มีต่อองค์การย่อมเป็นอุปสรรคต่อการประชาสัมพันธ์ และงานวิจัยของอรอุบล ภูบัว
เดือน (2533) ที่รายงานไว้ว่า ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จของงานประชาสัมพันธ์
คือ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและเข้าใจบทบาทของงานประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี

ความรู้ที่ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู รู้น้อยที่สุด คือ ความรู้ว่าการกิจใน
การบริหารงานประชาสัมพันธ์ขององค์การเป็นของผู้บริหารทุกระดับ เหตุที่ผู้บริหารมี
ความรู้ในเรื่องนี้น้อย น่าจะเป็นเพราะกรมการฝึกหัดครูเป็นหน่วยงานภาครัฐบาล
ซึ่งมีการกำหนดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ สายการบังคับบัญชา แต่ละระดับ แต่ละ
ตำแหน่งหน้าที่ที่ค่อนข้างชัดเจน เช่นเดียวกับหน่วยงานภาครัฐบาลอื่นๆ โดยทั่วไป
จึงเป็นไปได้ที่ผู้บริหารอาจพิจารณาว่างานประชาสัมพันธ์มิใช่หน้าที่ หรือภารกิจโดย
ตรงของตน แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาก็พบว่าในทางปฏิบัติแล้ว ผู้บริหารกรม
การฝึกหัดครู ทั้งระดับสูง ระดับกลาง และระดับต้น ต่างก็มีบทบาทในการบริหาร
งานประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูควรจะได้มีการทำความเข้าใจถึงภารกิจของผู้
บริหารต่อการประชาสัมพันธ์ ในประเด็นที่ว่า ผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดก็ตาม
ก็มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของงานด้านต่างๆ
ขององค์การ ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานประชาสัมพันธ์
ตามระดับของการบริหารที่แตกต่างกันไป ซึ่งสามารถทำความเข้าใจเรื่องนี้ได้โดย
ผ่านทางการประชุมผู้บริหาร หรือการสัมมนาต่างๆ

ทัศนคติของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูต่อการประชาสัมพันธ์

ทัศนคติของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูต่อการประชาสัมพันธ์ ปรากฏว่าผู้
บริหารส่วนใหญ่มีทัศนคติที่สอดคล้องกันในเชิงบวก โดยที่ประเด็นที่มีทัศนคติในเชิง
บวกค่อนข้างมาก เป็นทัศนคติเกี่ยวกับคุณสมบัติและหน้าที่ของบุคลากรที่ปฏิบัติงาน
ประชาสัมพันธ์ และการบริหารงานประชาสัมพันธ์ ที่ปรากฏผลเช่นนี้น่าจะเป็นผลมา
จากการที่ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ในระดับ
มาก จึงทำให้เกิดทัศนคติในด้านดี ดังที่ พรทิพย์ วรกิจโกศาทร (2529) และ

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2529) กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้สรุปได้ว่า เมื่อคนเรามีความรู้ที่ถูกต้องก็จะเกิดทัศนคติในด้านดี

ทัศนคติว่า หน่วยงานประชาสัมพันธ์ควรขึ้นตรงต่อผู้บริหารสูงสุดขององค์การเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วย ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะโครงสร้างตามสายการบังคับบัญชาของฝ่ายประชาสัมพันธ์ทั้งในระดับกรม และระดับวิทยาลัยครูที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีหลายขั้นตอน และอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ จนทำให้ขาดความคล่องตัว ดังงานวิจัยของ ร.ต. วิจิตร อยู่สุภาพ (2533) ที่พบว่า การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ที่มีขั้นตอนมากเกินไปทำให้งานล่าช้า ควรลดขั้นตอนให้น้อยลง

ทัศนคติที่ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องเชิงลบ คือ หน่วยงานประชาสัมพันธ์ควรจัดทำข่าวแจกแก่สื่อมวลชนตามที่จำเป็น เป็นครั้งคราว ซึ่งทัศนคติเช่นนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความเห็นที่ได้รับจากการสัมภาษณ์สื่อมวลชน คือหนังสือพิมพ์ ในประเด็นเดียวกัน ปรากฏว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่าข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่างๆ เป็นวัตถุประสงค์ในการทำงานของสื่อมวลชน การได้รับข่าวมากเป็นสิ่งดี และสื่อมวลชนจะพิจารณาเองว่าควรนำข่าวประเภทใดอย่างไรลงพิมพ์ ดังนั้น หน่วยงานประชาสัมพันธ์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าข่าวประเภทใดที่สื่อมวลชนต้องการ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคัดเลือกข่าวของสื่อมวลชน พบว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคุณภาพข่าวมากที่สุด และลักษณะข่าวประชาสัมพันธ์ที่ได้รับการพิจารณาเผยแพร่บ่อยครั้ง คือ ข่าวที่มีเนื้อหาน่าสนใจสำหรับประชาชนทั่วไป (รายละเอียดในภาคผนวก ก)

ส่วนประเด็นที่ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู ส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่แน่ใจ คือ อุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์มาจากผู้บริหารองค์การ ที่เป็นเช่นนั้น อาจจะมาจากผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าตนเองมีฐานะเป็นผู้บริหารคนหนึ่งที่ได้ปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์แล้วในระดับหนึ่ง จึงไม่น่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ซึ่งจากการศึกษาก็พบว่าผู้บริหารในตำแหน่งต่างๆ ของกรมการฝึกหัดครูก็มีบทบาทการบริหารงานประชาสัมพันธ์ อันมีส่วนร่วมสนับสนุน

สนับสนุนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู ดังนั้น ผู้บริหารส่วนใหญ่มิอาจแสดงทัศนคติว่าไม่แน่ใจในประเด็นดังกล่าวข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูควรพิจารณาลดขั้นตอนการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ให้น้อยลง โดยถือว่างานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่มีลักษณะต่างไปจากงานอื่นๆ ที่ต้องอาศัยความรวดเร็ว ฉับไว ทันต่อเหตุการณ์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรมอาจขึ้นตรงต่ออธิบดี หรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย ฝ่ายประชาสัมพันธ์วิทยาลัยครู ขึ้นตรงต่ออธิการวิทยาลัยครู หรือรองอธิการที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้บริหารสูงสุดในระดับกรม หรือระดับวิทยาลัยครู มอบอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องให้หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานประชาสัมพันธ์คล่องตัวขึ้นกว่าเดิม

2. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ควรจัดทำข่าวแจกแก่สื่อมวลชนให้กว้างขวางบ่อยครั้งและอย่างสม่ำเสมอ โดยคำนึงถึงหลักการพิจารณาคัดเลือกข่าวของสื่อมวลชน เพื่อสร้างคุณค่าของข่าวประชาสัมพันธ์ให้มากพอในสายตาของสื่อมวลชน เพราะสื่อมวลชนโดย เฉพาะหนังสือพิมพ์ เป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารของกรมการฝึกหัดครูไปสู่ประชาชน

ทัศนคติของสื่อมวลชนต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู

สื่อมวลชนส่วนใหญ่มิทัศนคติสอดคล้องกันในเชิงบวกต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู และประเด็นที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ หน่วยงานประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสื่อมวลชน รองลงมาคือ เห็นด้วยว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องสื่อ ข่าวแจกของกรมการฝึกหัดครูมักถูกต้องตามหลักการเขียนข่าว หน่วยงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูสามารถส่งข่าวให้แก่หนังสือพิมพ์อย่างสม่ำเสมอ จากผลดังกล่าวนี้แสดงว่าสื่อมวลชนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู และค่อนข้างพอใจการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ที่ผ่านสื่อมวลชนเหล่านี้ ตามแนวคิดเรื่อง

ทัศนคติที่ว่าคนที่คนเราจะเกิดทัศนคติในด้านดีต่อสิ่งใดนั้นมาจากการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสิ่งนั้น

ทัศนคติในประเด็นว่า ข่าวดังของกรมการฝึกหัดครูมักไม่ถูกต้องตามหลักการเขียนข่าวและเย็นเยื่อ สื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ซึ่งแสดงว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่เห็นว่าข่าวดังของกรมการฝึกหัดครูมีวิธีการเขียนข่าวที่เข้าใจได้ ที่เป็นเช่นนี้จากการศึกษาพบว่า น่าจะมาจากการที่ผู้รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์โดยตรง หรือหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ในระดับกรม นั้นเป็นผู้ที่ได้รับความรู้ด้านประชาสัมพันธ์จากการศึกษา และจากการฝึกอบรม และในระดับวิทยาลัยครูก็มีฐานะเป็นอาจารย์ผู้สอน ซึ่งโดยพื้นฐานของทักษะทางวิชาชีพแล้วย่อมมีความรู้ในด้านการเขียนเพียงพอที่จะสามารถเขียนข่าวประชาสัมพันธ์ได้ถูกต้องหลักการเขียนข่าว และเป็นที่พอใจของสื่อมวลชน ซึ่งความรู้ความสามารถทางด้านการเขียนนี้จัดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานของนักประชาสัมพันธ์ ดังที่สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกาได้จำแนกประเภทงานของนักประชาสัมพันธ์ไว้ประเภทหนึ่ง คือ งานด้านการเขียน โดยนักประชาสัมพันธ์ต้องมีความสามารถในด้านการเขียนเป็นอย่างดี เช่น การเขียนบทความเผยแพร่ การเขียนข่าวแจก

แต่อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่า สื่อมวลชนมีทัศนคติในเชิงลบว่า หน่วยงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูควรมีการติดต่อสัมพันธ์กับสื่อมวลชนมากกว่าที่เป็นอยู่ แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนเห็นว่าฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูยังมีการติดต่อกับสื่อมวลชนน้อยเกินไป แต่จากผลจากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูเองก็มีทัศนคติที่เห็นด้วยว่าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ต้องสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับสื่อมวลชน ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรมการฝึกหัดครูมีการติดต่อกับสื่อมวลชนมากแล้ว แต่ยังไม่ค่อยไปในความคิดของสื่อมวลชน

ในประเด็นว่า หน่วยงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูควรส่งข่าวให้แก่สื่อมวลชนด้วยตนเองนั้น สื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ที่เป็นเช่นนี้จากการศึกษาข้อมูลด้านการพิจารณาคัดเลือกข่าวของสื่อมวลชน พบว่า วิธีการที่สื่อมวลชนส่วนใหญ่พอใจที่สุดในการได้รับข่าวประชาสัมพันธ์ คือ การได้รับข่าวทางโทรสาร รองลงมาคือ การส่งจดหมายถึงตัวโดยตรง การร่วมแถลงข่าว และการส่งนักข่าวออกไปหาข่าว (รายละเอียดในภาคผนวก ก) แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนมิได้แสดง

ความพอใจว่าหน่วยงานต้องส่งข่าวให้แก่สื่อมวลชนด้วยตนเอง และจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ก็พบว่า การพบสื่อมวลชนด้วยตนเองกลับทำให้เกิดความยุ่งยาก เสียเวลา ซึ่งสื่อมวลชนต้องทำงานแข่งกับเวลา และไม่มีเวลามากพอที่จะมาใช้ในการพบผู้ส่งข่าว เพราะสาระสำคัญอยู่ที่ตัวข่าว การใช้โทรสารทำให้สะดวกรวดเร็ว และเนื้อหาข่าวก็สมบูรณ์เท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนส่วนใหญ่จึงไม่เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าวข้างต้น

และสำหรับทัศนคติว่า กรมการฝึกหัดครู ควรปรับบทบาทงานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ สื่อมวลชนส่วนใหญ่เห็นด้วย แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่จะมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูก็ตาม แต่ก็ยังเห็นว่ากรมการฝึกหัดครู ควรปรับบทบาทงานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นด้วยว่าประเด็นหรือเนื้อหาเกี่ยวกับทัศนคติตามแบบสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่กรมการฝึกหัดครูทำได้ดีแล้ว แต่ไม่มีประเด็นหรือเนื้อหาในส่วนที่สื่อมวลชนเห็นว่ายังต้องปรับปรุง และเมื่อได้พิจารณาความเห็นโดยสรุปของสื่อมวลชนที่มีต่อการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูแล้ว พบว่า สื่อมวลชนได้เสนอแนะการปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยรวมได้ เช่น ความเข้าใจและการให้ความสำคัญต่องานประชาสัมพันธ์ของผู้บริหาร นโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ความพร้อมด้านบุคลากรและเครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งสิ่งที่สื่อมวลชนเสนอแนะเหล่านี้ จากการศึกษา ก็พบว่า เป็นสิ่งที่กรมการฝึกหัดครูยังขาดอยู่ ดังนั้น สื่อมวลชนส่วนใหญ่ จึงมีทัศนคติในเชิงเห็นด้วยว่า กรมการฝึกหัดครูควรปรับบทบาทงานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่

สื่อมวลชนมีทัศนคติทั้งเห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย ในจำนวนที่ไม่แตกต่างกัน ในประเด็นว่า ที่ผ่านมามีกรมการฝึกหัดครูสามารถประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนทราบถึงบทบาทหน้าที่ได้อย่างกว้างขวาง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่า การที่สื่อมวลชนบางส่วนมีทัศนคติไม่เห็นด้วยนั้นเป็นเพราะวิทยาลัยครูส่วนใหญ่อยู่ในส่วนภูมิภาค ข่าวสารประชาสัมพันธ์บางส่วนอาจเคลื่อนไหวอยู่ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมากกว่า แต่สื่อมวลชนที่ศึกษานี้จำกัด เฉพาะสื่อมวลชนในกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับ

ข่าวสารข้อมูลส่วนใหญ่จากกรม และวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร และใกล้เคียง
มากกว่า

และสำหรับทัศนคติที่ว่าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู มัก
ส่งข่าวแจกในเวลาทีกระชั้นชิดเกินไป สื่อมวลชนบางส่วนเห็นด้วย บางส่วนไม่แน่ใจ
แสดงว่าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ยังไม่สามารถส่งข่าวประชาสัมพันธ์ถึงสื่อมวลชนทุก
ฉบับในเวลาที่เหมาะสมได้ ซึ่งความเห็นนี้เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง เพราะการส่งข่าว
แจกหรือข่าวประชาสัมพันธ์กระชั้นชิดเกินไป อาจไม่ได้รับการพิจารณาว่าลงอันจะทำ
ให้เสียประโยชน์แก่หน่วยงานเอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์สื่อมวลชน พบว่า ข่าว
ประชาสัมพันธ์ที่จะได้ลงพิมพ์นั้น เจื่อนไขเวลาในการจัดส่งข่าวมีผลต่อการนำลงพิมพ์
ด้วย (รายละเอียดในภาคผนวก ก)

นอกจากนี้จากการให้สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นโดยสรุปถึงการประชาสัมพันธ์
ของกรมการฝึกหัดครู สื่อมวลชนมีความเห็นเชิงลบต่อเนื้อหาข่าวประชาสัมพันธ์
ว่าไม่น่าสนใจ มักเป็นเรื่องกิจกรรมทั่วไป ขาดแนวคิดที่น่าสนใจ ซึ่งจากข้อมูลใน
การสัมภาษณ์ พบว่าข่าวสารที่น่าสนใจของสื่อมวลชน คือ ข่าวสารที่มีประเด็นหรือ
แนวคิดสำคัญ มากกว่าข่าวกิจกรรมทั่วไป เพราะข่าวดังกล่าวเป็นข่าวที่สื่อมวลชน
สามารถจับประเด็นมาทำข่าวได้มากและน่าสนใจในแง่ที่อาจทำให้เกิดการเคลื่อนไหว
เปลี่ยนแปลงของระบบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข่าวลักษณะที่สื่อมวลชนสนใจนี้มิได้ขึ้นอยู่กับ
ผู้ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ มักขึ้นกับผู้บริหารระดับสูง โดยเฉพาะหน่วยงานภาค
รัฐบาลที่ผู้บริหารระดับสูงเท่านั้นที่จะให้ข่าวแก่สื่อมวลชนได้ ดังนั้น ผู้บริหารต้องเป็น
นักประชาสัมพันธ์ด้วย ดังที่ระเด่น ทักษณา (2531) กล่าวไว้ว่า การ
ประชาสัมพันธ์จะได้ผลต่อเมื่อผู้บริหารทำตัวเป็นนักประชาสัมพันธ์ หาโอกาสเหมาะ
สมจัดพบปะแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน

ส่วนความเห็นเชิงเสนอแนะของสื่อมวลชนเกี่ยวกับการเขียนข่าว ตัวผู้
บริหารและนโยบาย การปรับปรุงด้านบุคลากรและเครื่องมือ และปรับปรุงงาน
ประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น แสดงว่าแม้สื่อมวลชนจะแสดงทัศนคติใน
ด้านดีเป็นส่วนใหญ่ต่อประเด็นต่างๆ ดังที่เสนอไว้แล้ว แต่ในภาพรวมแล้วสื่อมวลชนก็
ยังมีความเห็นว่ากรมการฝึกหัดครูควรปรับปรุงการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ให้มี
ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครูทั้งระดับกรม และระดับวิทยาลัยครู จะต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับสื่อมวลชนให้มากขึ้น ทั้งในแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ เป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนมากยิ่งขึ้น
2. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ระดับกรม ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของกรมอย่างแท้จริง เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถหาข่าวเกี่ยวกับวิทยาลัยครูต่างๆ ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ กรมการฝึกหัดครูควรให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข่าวสารที่มีเนื้อหาให้สาธารณชนทั่วไปทราบถึงบทบาทหน้าที่ของกรมการฝึกหัดครูให้มากกว่าเดิม เพราะการที่สาธารณชนรู้จักกรมการฝึกหัดครูดีขึ้นย่อมนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีต่อกรม และตามมาด้วยความร่วมมือสนับสนุน
3. ฝ่ายประชาสัมพันธ์กรมการฝึกหัดครูควรทราบข้อมูลเกี่ยวกับสื่อมวลชน เช่น การปิดเล่มของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ วิธีส่งข่าวประชาสัมพันธ์ที่สื่อมวลชนพอใจ เพื่อจะได้ปรับปรุงการส่งข่าวประชาสัมพันธ์ให้ทันเวลา เพื่อความสะดวกของฝ่ายสื่อมวลชน และเป็นผลดีต่อกรมการฝึกหัดครูเองด้วย
4. ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงต้องเปิดตัวมากขึ้นและเข้าใจความสำคัญในการสร้างประเด็นข่าวที่น่าสนใจแก่สื่อมวลชน ส่วนผู้บริหารระดับต้น หรือฝ่ายประชาสัมพันธ์ก็ต้องทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แก่ผู้บริหารให้มากขึ้น และพยายามเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจในส่วนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบให้มากขึ้น

ภูมิหลังของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูกับการบริหารงานประชาสัมพันธ์

จากผลการศึกษาภูมิหลังของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู ในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ระดับของผู้บริหาร ความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ทัศนคติต่อการประชาสัมพันธ์ กับการบริหารงานประชาสัมพันธ์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ผู้บริหารที่เป็นเพศชาย มีบทบาทการบริหารงานประชาสัมพันธ์แตกต่างไปจากผู้บริหารที่เป็นเพศหญิง กล่าวคือ ผู้บริหารเพศชาย บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ในขณะที่ บทบาทส่วนใหญ่ของผู้บริหารเพศหญิง คือ กำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ที่มีความแตกต่างกันเช่นนี้ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารที่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารสูงสุดในกรม และในวิทยาลัยครู ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารจึงแสดงออกในการตัดสินใจด้านนโยบายเป็นหลัก แต่ผู้บริหารเพศหญิง ส่วนใหญ่จะมีตำแหน่งในระดับที่เน้นการปฏิบัติ จึงมีบทบาทไปในการกำหนดหน้าที่งานประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารที่มีระดับอายุต่างกัน มีบทบาทการบริหารงานประชาสัมพันธ์แตกต่างกันไป กล่าวคือ ผู้บริหารที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีบทบาทในการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากร และกำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีอายุ 30-40 ปี และ 41-50 ปี บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ที่มีความแตกต่างกันเช่นนี้ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี, 30-40 ปี และ 41-50 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารในวิทยาลัยครูที่มีตำแหน่งในระดับที่เน้นการปฏิบัติ บทบาทของผู้บริหารกลุ่มนี้จึงไม่ใช่มุ่งทางด้านนโยบาย และผู้บริหารที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารระดับสูงสุดในวิทยาลัยครู และในกรม ซึ่งหน้าที่รับผิดชอบจะเป็นการตัดสินใจด้านนโยบายเป็นส่วนใหญ่

ผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีบทบาทต่างไปจากผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี คือ ผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ส่วนผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ที่เป็นเช่นนี้ จากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งหน้าที่ที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าการตัดสินใจในนโยบาย ในขณะที่ผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารสูงสุดในกรม และวิทยาลัยครู ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในด้านนโยบายเป็นหลัก

ผู้บริหารที่มีตำแหน่งต่างๆ มีบทบาทในการบริหารงานประชาสัมพันธ์แตกต่างกันไป คือ รองอธิบดี มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้อำนวยการกอง มีบทบาทกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ อธิการวิทยาลัยครู และรองอธิการ มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์มีบทบาทส่วนใหญ่ในการกำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ที่แตกต่างกันนั้น จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารที่มีตำแหน่งรองอธิบดี อธิการวิทยาลัยครู เป็นตำแหน่งที่สามารถกำหนดนโยบายได้ แต่ผู้บริหารตำแหน่งอื่นนั้นไม่ได้รับผิดชอบด้านนโยบาย

ผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง และระดับต้น มีบทบาทที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารระดับสูง และผู้บริหารระดับกลาง มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนผู้บริหารระดับต้น บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ การที่มีบทบาทต่างกันนี้ จากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางต่างเป็นผู้บริหารที่มีตำแหน่งที่สามารถตัดสินใจด้านนโยบายได้ ส่วนผู้บริหารระดับต้นจะอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ได้มีหน้าที่ตัดสินใจด้านนโยบาย

ผู้บริหารที่มีความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ในระดับมาก และระดับปานกลาง มีบทบาทการบริหารงานประชาสัมพันธ์แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารที่มีความรู้มาก บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ พิจารณาบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารที่มีความรู้ปานกลาง บทบาทส่วนใหญ่ คือ กำหนดคุณสมบัติบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ ที่เป็นเช่นนี้ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารที่มีความรู้มาก ส่วนใหญ่จะมีตำแหน่งระดับสูงที่สามารถกำหนดนโยบายได้ ส่วนผู้บริหารที่มีความรู้ปานกลาง ประกอบด้วยผู้บริหารหลายตำแหน่ง แต่ส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งที่ไม่ได้รับผิดชอบด้านนโยบายเป็นหลัก

ส่วนในด้านทัศนคติ ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการประชาสัมพันธ์ และบทบาทการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารเป็นบทบาทในการกำหนดนโยบาย พิจารณาบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ กำหนดคุณสมบัติบุคลากรที่ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ กำหนดบทบาทหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ ที่เป็นเช่นนี้ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูประกอบด้วยผู้บริหารที่มีตำแหน่งที่

สามารถตัดสินใจด้านนโยบาย และผู้บริหารที่ต้องนำนโยบายไปดำเนินการให้เกิดผล
บทบาทของผู้บริหารจึงมีหลายด้านดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยภูมิหลัง ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง
งาน ระดับของผู้บริหาร และความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน แสดง
ให้เห็นถึงการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของผู้บริหารกรมการฝึกหัดครู
แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้ง จะพบว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งงานเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้
บทบาทการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารมีความแตกต่างกัน เนื่องจาก
ตำแหน่งงานนั้นเป็นตัวชี้บทบาทหน้าที่ต่างๆ ของผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู ทำให้ผู้วิจัย
เห็นว่าน่าจะได้มีการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องที่น่าสนใจเพิ่มเติม ได้แก่

1. การวิจัยกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น นักศึกษาวิทยาลัยครู ข้าราชการ
กรมการฝึกหัดครู เพื่อทราบประสิทธิผลของการประชาสัมพันธ์ของกรมการฝึกหัดครู
ผ่านสื่อมวลชน
2. การวิจัยเพื่อศึกษาทัศนคติของสื่อมวลชนให้กว้างขึ้น ครอบคลุมทั้ง
หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์
3. การวิจัยรูปแบบงานประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานระดับกรมของ
กระทรวงศึกษาธิการ แต่ละกรมโดยเฉพาะ
4. การวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบงานประชาสัมพันธ์ของสถาบันการศึกษา
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กับสถาบันการศึกษาในสังกัดอื่น